

režiji Dušana Jovanoviča in pa za poetično igro *Za Lukrecijo* Jeana Giraudouxa v režiji Janeza Drogza. Neredno spremljanje dela Slovenskega ljudskega gledališča v Celju in Slovenskega gledališča v Trstu pa je, žal, vzrok, da ni mogoče končnega vtisa zapisati tudi o teh dveh gledališčih v minuli sezoni.

Tako je minulo slovensko gledališko leto potekalo pravzaprav v nekakšnem znamenju poskusa notranje konsolidacije in vnanjega boja za tisto, kar gre slehernemu gledališču v naši resničnosti, v boju za zagotovitev normalnih delovnih razmer, ki so edino jamstvo za umetniško rast naše gledališke ustvarjalnosti. Ta boj pa je seveda spet razkril vse tiste zmote in pomote, ki jih že toliko časa opazamo v naši kulturno-finančni politiki, pa jih še tolikšni naporji ne morejo in ne morejo odpraviti; v njem so nekatera gledališča (med njimi predvsem celjsko) naposled spoznala svojo pravo in resnično perspektivo. Izteklo se je tudi brezvladje v ljubljanski Drami, sprožilo je precej hude krvi in je

predvsem ustvarilo tako ustvarjalno razpoloženje, da se skoraj ni čuditi, zakaj je bila letošnja kvalitativna bilanca dela naše osrednje gledališke hiše tako zelo skromna in povprečna. Z repertoarnega gledališča topot ni bilo čutiti tiste nenehne navzočnosti živega, sodobnega, angažiranega gledališča, ki smo jo lahko čutili v prejšnjih sezonah, kriterij, ki je oblikoval repertoarno podobo lanske, bi lahko poimenovali eklekticizem in popuščanje publikli. Marsikatera smer sodobnega teatarskega ustvarjanja ni našla poti do nas, zato pa je bilo toliko več akademizma in uveljavljanja starih, že preskušanih tekstov. Umetniška žetev torej ni takšna, kakršna bi morala biti, če jo primerjamo z možnostmi, ki se skrivajo v naših gledaliških ustvarjalcih. A treba je priznati: vzroke za to je iskati predvsem v nekaterih vnanjih okoliščinah, ki so precej otežile pravo ustvarjalno delo in ki je zanje upati, da pomenijo le prehodno obdobje na razvojni poti slovenske gledališke ustvarjalnosti.

Borut Trekman

KNJIŽEVNOST

KNJIGE ŠTIRIH SLOVENSКИH PESNIKOV

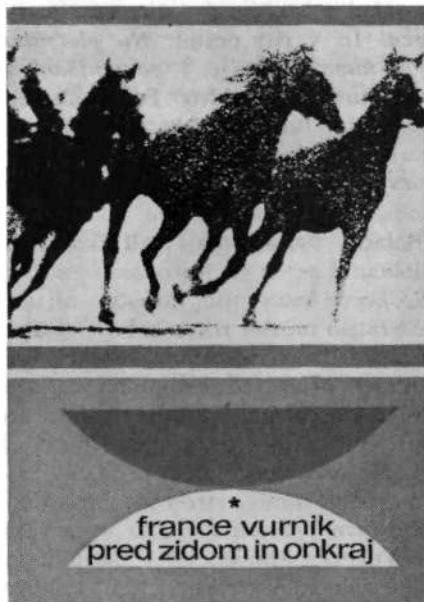
Izmed številnih pesniških zbirk, ki so v letošnjem poletju zavzele svoje mesto v slovenskem literarnem prostoru, sem sklenil v pričujočem sestavku posebej zapisati svoje mnenje o štirih izmed njih: O pesniškem prvencu Franceta Vurnika, o drugi pesniški zbirki Toneta Kuntnerja, o knjigi, s katero se predstavlja mladi mariborski pesnik Andrej Brvar, in o tretji zbirki pesmi Vena Tauferja.

K takemu hkratnemu obravnavanju pesniških zbirk tako različnih avtorjev me ni nagnila samo hkratnost njihovih izidov — ko bi bilo tako, bi bil lahko poljubno izbral tudi kakšno drugačno skupino knjig ali pa bi bil zapisal svoje vtise o še večjem številu zbirk, ki so bile izšle v tem razdobju — niti zgolj trenutna muha, ki bi mi narekovala izbor prav teh štirih del. Odločil sem se, da spregovorim o njih zato, ker vsako zase predstavljajo dovolj enkratno, izrazno samosvoj in izviren odnos posameznega avtorja do

pesniške snovi, ki si jo je izbral. Zato, ker predstavlja vsaka od teh knjig osebno značilen način pa tudi spretnost oblikovanja pesniške resnice, kakor se je ta vsakemu od avtorjev zdel najbolj prikladen in do kakršne mere in smiselnosti mu je to oblikovanje uspelo. Ne nazadnje je k takšni izbiri prispevala tudi sama različnost knjig, pa tudi njihova sorodnost, ki se v določnem pogledu kaže bolj, v drugem manj. Primerjave, ki jih takšno hkratno ocenjevanje različnih del omogoča, so vsekakor najbolj ustrezno in priročno sredstvo, ki si ga je mogoče želeli, kadar si hočemo ustvariti pravo predstavo o resničnih vrednotah kakšnega pisanja, kadar skušamo takšno pisanje kar najbolj objektivno analizirati in ga brez predsodkov oceniti. Omenil sem že, da mi je predvsem svojevrstnost slednje od teh pesniških zbirk narekovala izbor, za katerega sem se odločil. Pa tudi njihova umetniška vrednost. Zato bi rad tiste, ki bi se jim moje opombe glede pomanjkljivosti tega ali onega pesnika in njegovih stvaritev utegnile zdeti preostre, spomnil na znani Prešernov dvovrstični Predgovor in zagovor k Zabavljivim napisom. Zdi se mi namreč, da je bolj pošteno, če se v skladu s svojimi opažanji zaustavim predvsem na slabosti v njihovem pisanju, kot pa če bi jim postregel s površno hvalo. Često se namreč zgodi — in prepričan sem, da se tega vsi zavedamo — da avtor v svoji ustvarjalni zagnanosti, v svojem krčevitem hotenju izpovedati neko resnico, neko spoznanje, spregleda takšne pomanjkljivosti, čeprav so te pozornemu bralcu takoj jasne. Naj ob koncu povem še to, da sem tako ob branju teh knjig, kot pri tem, ko sem jih poskušal kar najbolj objektivno oceniti, gledal predvsem na pristnost določene izpovedi, na poštenost, s katero je pesnik upodobil izbrano snov, in na skladnost vseh elementov, ki so navzoči v kompoziciji vsake izmed pesmi oziroma pesniške zbirke v celoti.

FRANCE VURNIK
PRED ZIDOM IN ONKRAJ

(Mariborska založba Obzorja): *Človeška prizadetost in trpkost, izpovedna iskrenost — občasna poetično-izrazna okornost.* Celotna pesniška zbirka je en sam krik bolečine, kakršno lahko občuti izredno dojemljiv duh ob podobi skrajno zmehaniziranega, brezčutnega, površnega sveta, ki pozablja in uničuje vse, kar je v ljudeh najbolj človeško polnega in lepega. Pesmi so nekoliko donkihotska gesta, hkrati pa je v njih občudovanja vreden pogum, zakaj v času, ki se tako ob vsaki priliki posmehuje resničnemu čustvovanju, v času, ki ne dovoljuje sočutja, človeške topline in iskrene izpovedi, ki zavrača pesnikovo iskanje dobrega v ljudeh kot

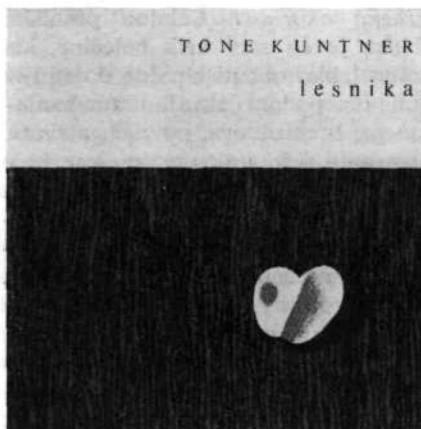

sentimentalnost in anahronizem, pisati o pristnih humanih vrednotah v takem času, pomeni resnično plemenit upor možatega in pogumnega duha, kajti France Vurnik se seveda povsem jasno zaveda vsega, kar se mu stavlja po robu, proti čemur se bori, z malo upanja sicer, toda z vsem svojim bistvom. Morda je prav zato njegov jezik včasih tako okoren, morda se mu prav zato besede s tako muko trgajo iz ust, prav zato, ker je njegov sovražnik tako vsemogočen, tako brezobziren. Žal, prav ta krčevitost v besedi jemlje moč njegovim pesmim, posebno tistim, v katerih se najbolj zagrizeno bori proti razčlovečenosti, kjer najbolj neposredno protestira. In tako se zgodi, da njegov izraz v teh pesmih postane banalen, nedomiseln, naiven, posebno kar zadeva njegovo čisto pesniško stran. Taki so na primer stih: *Besno ste me raztrgale / na kosce / ... / strašne sile časa*. In v isti pesmi: *Strahotna proza / mojih dni / ... / nima vzhodov poezije, / samo temo zahtev / od zgoraj navzdol*. (Brez vzhodov) Ali v drugi pesmi: *Ubil te bom, dolžnost, / posekal z mečem / volje, veselja in srca!* In v isti pesmi: *Na pločniku pod mano / ljudje, / pomanjšani v mravljince*. (Na sidru) Podobnih slabosti je tudi v nekaterih drugih pesmih precej. Včasih spet mu stih zazveni kot pri Kosovelu: *Smreka pada — / čutiš bolečino padanja? / (Balada pričakovanj)* ali kot pri Zlobcu: *Vse se je nakopičilo na isti ploskvi: (Anatomija zavesti)*. Ali pa se vrstijo naivne fraze kot: »Obljuba možnosti«, »veliko upov se skriva v njihovih očeh«, »Za vstopnino puščajo svoje duše« itd. (Plesišče). Vse to kaže bolj na prozo kot pa na poezijo, ki se je v stoletjih razvoja tako zbrusila, da zazveni izvirno samo najbolj prefinjen, presenetljiv izraz. Prav zato je Vurnik najmočnejši v pesmih, za katere bi lahko rekli, da so najbližje

prozi: FRESKA, POGREB, POROKA, KRST, LEGENDA O TREH SINOVIH in pa v nekaterih resnično izvirnih pesmih, ki jim ne manjka lirične prefinjenosti. To so predvsem: UJETOST, DOBRA KRIŽPOTJA, ZGUBLJENOST. V naštetih pesmih so podobe plastične, izpoved pretresljiva, pesnikova misel pa izražena tako, kot jo želimo zvedeti. Polne so tiste redke, s preprosto neposrednostjo podane umetniške resnice, ki priča o izredno doživeti zavzetosti avtorja za vse, kar je človeško pristnega in dobrega.

TONE KUNTNER, LESNIKA

(Mladinska knjiga v Ljubljani, 1969): *Oblikovna dognanost, nostalgična prizadetost — neobjektivnost motivična ujetost*. Nova zbirka pesnika, ki se je pred tremi leti pojavil v literarnem svetu s presenetljivo preprostim in živim pesniškim jezikom v knjigi Vsakdanji kruh, je v vsem dopolnilo te prve. Ne nadaljevanje, zakaj Kuntner se giblje v precej ozkem krogu, ki si ga je sam začrtal: V krogu, katerega bistveni elementi so zemlja, kmet, delavec, z vso problematiko, ki je s temi elementi v tesni povezavi. Mednje sodi tudi lju-bezen, vendar ne kot poseben, samo-

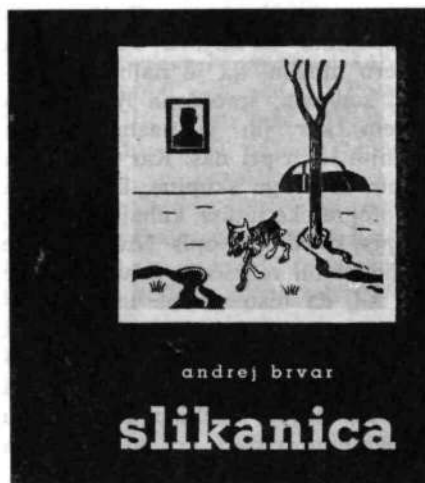

stojen motiv, ampak le kot del življenja, ki poteka sredi teh vedno spet začrtanih in poudarjenih mej. Rekli smo, da je nova zbirka dopolnilo prve, kar pa ne drži vselej. Žal, je kaj pogosto tudi samo ponovitev tistih napevov, ki so nas v prvi zbirki presenetili in ganili, a nas tokrat ne ganejo več. Še vedno je med temi pesmimi najti čudovito izbrušene dragotine. Še vedno nas Kuntnerjeva lirika pretresa s svojo preprostostjo. Pa se kljub temu včasih zgodi, da nas pusti hladno, da se nam zdi preveč suha, dolgočasna, posebno še, ker avtor pogosto uporablja ponavljanje, nizanje sorodnih misli, naštevanje. Drugič spet okosteni v čisto aforistiko, ki je sicer včasih domiselna, vendar že zaradi svoje kratkosti ne more polno zazveneti. Tudi je resnica, kakor jo izpričujejo te pesmi, hudo subjektivna, romantična in nestvarna. To so sanje človeka, ki je zapustil kraj in življenje, sredi katerega je bil odrasel in se ga zdaj spominja, ki se spominja vseh lepot, medtem ko je kruto realnost pozabil. To pa jemlje pesmim tisto nujno prepričljivost. Ali če povem to drugače, lepe so te pesmi in lepo zvenijo, v njih je čutiti dovolj avtorjeve prizadetosti — niso pa resnične, niso tista resnica o svetu in ljudeh, kakor jo spoznavamo ob prebiranju Vurnikovih pesmi, ob branju številnih Brvarjevih pesmi, in celo v poeziji Vena Tauferja. Tudi kar zadeva tiste Kuntnerjeve pesmi, ki se najbolj neposredno dotikajo družbene stvarnosti, zvenijo največkrat hudo papirnato — ali pa so v svojih aforističnih zapisih in vzklikih podobne kavarniškem oziroma gostilniškemu zabavljanju. Seveda ne veljajo te ugotovitve za vse pesmi v zbirki niti za posamične motive v celoti. Se pa takšne pomanjkljivosti dovolj pogosto pojavljajo, tako da precej neprijetno vplivajo na splošen vtis, ki

ostane bralcu ob koncu knjige. Verjetno bo do istih spoznanj prej ali slej prišel tudi pesnik sam, kakor hitro se bo prebudil iz sna, ki tako često izkrivlja njegovo predstavo sveta. Takrat bo nemara tudi spoznal, da nima nobenega smisla tekmovati s pesnikom, kakršen je bil Srečko Kosovel, čigar poezija je sicer nekoliko manj ljudska, da ne rečem popularna, zato pa precej bolj umetniško resnična in polna.

ANDREJ BRVAR, SLIKANICA

(Založba Obzorja, Maribor, 1969): *Izrazna sproščenost, aktualnost in neposrednost — banalnost, snobistično modno igračkanje.* V svoji prvi pesniški zbirki je Andrej Brvar združil dvoje med seboj precej različnih pesmi, katerih sorodnost se kaže le v manj pomembnih, komaj opaznih stičnih točkah. Medtem ko v eni skupini pesmi sproščeno in neposredno, toda s tankim pesniškim poslušom, pripoveduje o sebi, svojih znancih in sorodnikih, o njihovih usodah, posebnostih, navadah in spominih, zdaj hudomušno, zdaj trpko in ironično, pa spet skoraj turobno, naravnost

pesimistično, je v drugi skupini pesmi očitno koketiranje z modnim, reističnim pisanjem, katerega poglobitna značilnost je kopiranje dejstev, reklam, vsakomur znanih banalnosti itd. Naslov zbirke bi se pravzaprav moral glasiti Mešana tehnika ali Lepljenka, saj dvojnost vključenih pesmi kar kliče po likovni primerjavi: Na eni strani umetniški portreti ali skice nadarjenega slikarja, na drugi čisto faktografska, neumetniška fotografija. Pesmi iz prve skupine so namreč resnično uspele umetniške stvaritve, izredno plastične in slikovite. V njih je Brvar mnogo bolj spontan, bolj učinkovit, kot je na primer Vurnik. V primerjavi s tragično in hkrati slepo zavzetostjo Kuntnerja so njegove pesmi bolj sproščujoče, radožive, življenjske. V primerjavi s Tauferjevo poezijo, naravnnejše, bolj neposredne. Nemara so včasih na samem robu prozne pripovedi. Toda v tem primeru se mi zdi takšna poezija v prozi vsekakor boljša od poezije zaradi poezije, kakršno opazimo zlasti pri Tauferju, do neke mere pa tudi pri Kuntnerju, medtem ko so najboljše pesmi Franceta Vurnika na podobni umetniški ravni kot Brvarjeve, in te sem prav tako označil kot poezijo v prozi. Nemara bo bralcu najbolj ostala v spominu Brvarjeva PESEM, za katero mislim, da je najboljša, najbolj sodobna, sproščena ljubezenska pesem, kar jih je nastalo v teh zadnjih letih pri nas. Kar pa zadeva pesmi iz druge skupine, kar zadeva te fotografske zapise, kuharski recept, prepis koledarja, opis Nivea Creme in podobnih reističnih »stvaritev«, se mi zdi, da niso vredne tako nadarjenega pesnika, kot je Andrej Brvar. Vse to golo naštevanje ali popisovanje dejstev, pa četudi služi le za osnovo dovolj plehkemu posmehu reklamnim trikom, kot se to dogaja v razdelku, imenovanem VIJAVAJA,

vse to natančno nizanje opisov ali podob ni niti malo domiselno ali izvirno: Tako bi lahko Brvar namesto pesmi JANUAR SE PREDSTAVLJA, kjer prepiše vse svetnike s koledarja omenjenega meseca, napisal tudi pesem Avgust se predstavlja, le da bi jo zaključil, namesto z »in zunaj je sneg«, recimo z »in zunaj je blazna vročina«. Ali, namesto recepta za sulca z dišavami, bi prav tako lahko napisal recept za pripravo kumarčne solate, in ga zaključil z besedami: Če po taki solati piješ vodo, lahko dobiš drisko. Skratka, želeti bi bilo, da Brvar raje ostane pri pisanju dovolj samosvojih pesniških pripovedi, kot so že omenjena PESEM, pa MODERATO CANTABILE, KOT PO DOLGEM NEUDOBNEM POTOVANJU, LJUBEZENSKI SPEVI, SKLICIJEM ZBOROVANJE, TRIKRAT O KONJEM in še nekatere od ZGODB, pa čeprav mu nekatere pesmi iz te skupine zavzvenijo včasih nekoliko banalno, naivno, sentimentalno ali neizvirno. Takšne pomanjkljivosti so predvsem opazne v pesmih APRIL, POKRAJINA 1966, BALADA in ODMIRANJE OTROŠTVA, ki so očitno začetniške.

VENO TAUFER, VAJE IN NALOGE

(Založba Obzorja, Maribor 1969): *Besedna virtuoznost, erotično-izpovedna dognanost — besedni ekshibicionizem, motivski pleonazem, gol imaginizem.* Vsekakor je Venó Taufer poleg Zagoričnika nemara največji mojster besede, besednih iger, manipulacij in kombinacij. Hkrati pa je v tem njegovem znanju tudi njegova slabost: Vse prepogosto se namreč dogaja, da mu postane beseda sama po sebi vse, da ga zanima samo njen zven ali njena zgolj črkovna sestava, medtem ko mu za pomen, za njen vsebinski pomen, ki ga ima v celi pesmi ali le v določeni konstataciji,

sploh ni mar. In vendar se tako v nekaterih pesmih igra prav s tem pomenom, ki se mu zdi sicer tako malo pomemben. Najbolj očiten primer takega žongliranja z besedami ali le z deli besed nastopi v konstruktivističnem delu pesmi POPOTOVANJE ODO. V prav tako konstruktivistični pesmi SLAP pa mu gre zopet zgolj za likovno podobo, ki jo lahko ustvari iz besed. Nasploh je ciklus z naslovom Krst pomensko najbolj meglen, sestavljen iz različnih nizov besed, ki povedo bralcu le malo ali nič, so pa lepo izbrane in zvenijo prijetno. Nekoliko bolj razumljiva, hkrati pa tudi često banalna, plehko ironična, navidez ljudska, je skupina pesmi z naslovom CERKVICA NA HRIBČKU. Pesmi so sicer napisane tekoče, spretno, s Tauferju lastno domiselnostjo, zato pa so ugotovitve, s katerimi se zaključujejo, često precej omladne (Romanje, Na vršac, Meditacija o interieru, Intima). Najmanj jasna med temi pesmimi je NOKTURNO I, ki je pravzaprav le golo kopičenje besed. Bolj izvirno domiselna je pesem POVZDIGOVANJE, medtem ko je NOKTURNO II neizrazit

in neizviren in se PANORAMA navezuje na eno od dveh osnovnih vsebinskih tem Tauferjeve poezije sploh: Na pojem smrti nekoga, ki je človeku blizu, pri Tauferju spomin na očetovo smrt. Ta tema je močno navzoča predvsem v pesmi POPOTOVANJE ODO, njen odmev pa je čutiti v pesmih iz razdelka April, čeprav so te pesmi zvečine gole impresije, kakor se kažejo v poeziji najbolj ozkega imaginizma, ki ga Taufer tako dobro pozna. Vpliv imaginizma in pesnikov, kot so bili Cummings, Eliot, kakršen je Pound, je nasploh navzoč v pesmih te zbirke, le da je Taufer temu stilu pridružil še *spogledovanje z ljudsko* pesmijo. Poleg vseh naštetih komponent, hkrati pa tudi močnejša in pristnejša, je Tauferjeva obsedenost, kar zadeva čas in erotiko. Pojem časa se ponavlja spet in spet v pesmih iz ciklusa April, v GAZELI O NAVIJANJU URE iz razdelka Vaje in naloge, pa v JESENSKI KONČNICI, 1968, v KRALJU MATJAŽU in seveda v POPOTOVANJU ODO, ki najbolj očitno združuje vse elemente Tauferjeve poezije. V večini pesmi je pojem časa, posebljen v urinem kazavcu, nekaj pretečega, smrtonosnega, v pesmi GAZELA O NAVIJANJU URE pa nasprotno nekaj pomirjujočega, sovražnik, s katerim se je sprijaznil in brez katerega bi ne vedel kaj početi, bi izgubil svoj smisel. Posebej velja omeniti pesmi NASLOV in CITATI, v katerih je najmanj sprenevedanja, ki sta pesniško resnični in živi. Pomembne in izvirne pa so tudi Tauferjeve ljubezenske pesmi, katerih težišče je v skupini z naslovom *Obrazci in rešitve*, in pa odkrito obravnavanje pomena, ki ga ima za pesnika beseda kot taka, v pesmi GRAD STRAHOV.

Mart Ogen

